

[K] **EXPERIMENTEREN MET KLEI, KERAMIEK EN COMPUTER**

Als je ruimer wilt denken dan je eigen atelier toelaat, heb je een grotere speeltuin nodig.

Sundaymorning@ekwc in 's-Hertogenbosch is zo'n speeltuin en neemt internationaal een unieke positie in door de combinatie van broedplaats (*artist in residence*), kenniscentrum (*centre of excellence*) en keramisch laboratorium. Professionele kunstenaars en ontwerpers met een goed idee kunnen hier "buitenspelen" en er op los experimenteren met klei en keramiek.

Zo maken Christie Wright en partner Arjen Noordeman in 2010 de serie *Audiowear*¹ door het uiterste te vergen van nieuwe apparatuur op het vlak van CAD/CAM (*computer aided design* en *computer aided manufacturing*, of: ontwerpen en produceren met behulp van een computer). Om haar liefde voor het keramische object en zijn liefde voor hiphopmuziek te verenigen, wordt zo ongeveer alles uit de kast getrokken, met als uitkomst: zes "muziek-instrumentsieraden". Vanuit de akoestische kwaliteiten van keramiek bedenken ze sieraden die zowel *idiofoon* (het klankrijke materiaal brengt door aanslaan geluid voort) als *aerofoon* (denk aan fluittonen) zijn. Voorbeelden: een xylofoon- en trompetarmband of een panfluitkraag. De grote winst van digitale technieken bij dit project is dat je formaten eenvoudig kunt aanpassen, zodat de instrumenten (proefondervindelijk) zijn te stemmen, wat niet geheel onbelangrijk is om ze daadwerkelijk te kunnen gebruiken. Als onderdeel van het project zijn de geluiden van de keramische objecten opgenomen en aan deejays en hiphopartiesten gestuurd. Zij creëren originele nummers, een digitale mix van deze geluiden en stemmen.²

Werkplaatsen waar je als kunstenaar je ontwerp kunt laten uitvoeren, bestaan al sinds menscheugenis. Daarnaast zijn er de keramische centra, die kennis doorgeven of gespecialiseerd zijn in historische of traditionele lokale nijverheid. Sundaymorning@ekwc voert geen ontwerpen uit, maar is een kunstenaarscentrum waar je met professionele intenties naar hartenlust kunt kleien. Voor bij voorkeur onmogelijke plannen zoekt men er zelf naar oplossingen. Juist daarom verkiest Sundaymorning@ekwc kunstenaars die niet

De *Audiowear*-serie van Christie Wright en Arjen Noordeman, Foto Louise te Poele © Elastic Brand.

vertrouwd zijn met keramiek. Zoals het kunstenaars betaamt, kunnen ze technieken zo toepassen waar ze nou net niet voor bedoeld zijn.

In 1969 kregen keramist Jan Oosterman en Bernadine de Neeve, conservator van Museum Boijmans Van Beuningen, een ingeving. Wat zou er gebeuren als ze hun krachten van werkveld en afzetmarkt zouden bundelen? Als keramische creatieve geesten onder één dak zouden leven, met een werkplaats én eigen ateliers én contact met museumdirecteuren, galeriehouders en potentiële klanten? Het KWC (Keramisch WerkCentrum) was geboren.

Wanneer het Nederlands niet langer de voertaal op de werkvloer bleek, was het de hoogste tijd om de “E” van Europees voor KWC te plakken. Maar de naam deed zijn werk niet: de lettercombinatie bekte niet lekker, werd daarom niet onthouden en hoe charmant is het om als werkcentrum (“WC”) een toilet in je naam te hebben? Maar, op zondagochtend kun je hier toevallig wel even hard naar het WC (werkcentrum) gaan als op donderdagmiddag en een bijnaam die een beetje gek is, onthoudt iedereen.

En dus heet het nu Sundaymorning@ekwc.

De deelnemer kan hier vierentwintig uur per dag, zeven dagen per week, drie maanden lang, de grenzen van klei opzoeken. Grenzen die altijd rekbaar blijken, zeker sinds de intrede van digitale technieken. Het centrum biedt onderdak aan FabLab Noord-Brabant, dat een aantal geavanceerde machines en veel kennis in huis heeft. (Het FabLab staat overigens open voor een korter verblijf, al vanaf één dag.) In dit lab geldt, zoals voor het gehele centrum: wat niet mogelijk lijkt, toch mogelijk maken. Inmiddels staan er drie 3D-printers, waarmee keramisch materiaal kan worden geprint. De eerste printer, ontworpen om plastic mee te printen, kan dankzij een zelf in elkaar geknutselde spuit nu ook porselein verwerken. Zo kan er relatief goedkoop geëxperimenteerd worden, want printen met keramisch materiaal is erg prijzig. De tweede 3D-printer is een *open source*-apparaat. Dankzij de Europese Gemeenschap is er nu ook een geavanceerder model.

Naast al deze printers zijn er een 3D-scanner en een 3D-frezer, om juist weg te halen wat je niet wilt. Beeldend kunstenaar Filip Jonker maakte dankbaar gebruik van deze “milling”-machine.³ Jonker houdt van tegendraads materiaalgebruik, past materialen precies zo toe waar ze niet voor zijn gemaakt. Zo stak hij al eens het Kanaal over in een sleepboot van karton. Nu zag hij een blitse sportwagen voor zich, maar dan met een glimmende keramische carrosserie. En dus sloopte hij de “veilige” metalen beplating van een Pontiac Fiero en ontwierp een nieuwe broze behuizing voor het kale chassis. Zoals de kartonnen boot het water tart, benadrukt hij hier de schijnveiligheid van de auto. Het resultaat is even wonderschoon als wonderlijk: de *Dante GT Ceramic*, een sportwagen met een kreukelzone van geglazuurd aardewerk. Eén tikje en de auto ligt aan diggelen. Maar toch. Bij zijn eindpresentatie reed Jonker nog behoedzaam het terrein op van Sundaymorning, bij latere tests op een circuit haalde de auto zo'n 150 km/h.

CAD/CAM-technieken waren tot voor kort voorbehouden aan nerds, tegenwoordig worden ze ingezet voor allerhande uit de bocht vliegende gedachten. Ook in het FabLab is het niet nodig ook maar enige kennis van zaken te hebben, liever niet zelfs, want juist zonder kennis ontstaan de

onverwachte gedachten, nieuwe verbanden en uitdagingen. Daarom zijn het hier de ideeën die tellen.

Sinds de grote tentoonstellingen tijdens de keramiekbiennales van Engeland en Zuid-Korea en de presentaties tijdens de Dutch Design Week, treedt Sundaymorning@ekwc zelfbewust in de schijnwerpers. Veel werk dat in 's-Hertogenbosch is gemaakt, wordt internationaal in musea geëxposeerd en belandt in museale collecties.

Sundaymorning@ekwc zoekt ook steeds vaker het experiment buiten de deur. Met kunstenaars-werkplaats Beeldenstorm (Eindhoven), Het Nationaal Glasmuseum / De Glasblazerij (Leerdam) en ontwerpers van Dutch Invertuals werd voor de Dutch Designweek (DDW) van 2013 in Eindhoven het project *Revaluate / Adding Value* opgezet.⁴ Designer Jolan van der Wiel had een goed plan zonder einddoel. Eerder had hij vloeibaar kunststof met ijzer gemengd en vervolgens de poten van krukjes en schalen door de kracht van magneten structuur gegeven.⁵ In Sundaymorning@ekwc wilde hij dezelfde principes met klei beproeven. In de praktijk: eerst maar eens kijken wat er gebeurt als je klei met ijzer mengt en er dan de kracht van magneten op loslaat. (Ver)vorming onder invloed van magnetisme blijkt ook hier mogelijk. Tijdens het stookproces wordt het nog interessanter. De hitte, nog zo'n natuurkracht, heeft nogal wat effect. De objecten veranderen een aantal keer van kleur en

waar het ijzergehalte aan de hoge kant is, smelt het ijzer. Bij een nog wat hogere concentratie ijzer lekt het weg en waar het ijzergehalte heel hoog is, storten de proefstukken in. Het proces blijkt onvoorspelbaarder dan voorzien. Deze proeven leiden weliswaar niet tot een eindproduct, maar leveren heerlijke onvoorziene vondsten op die, als ze beter onder controle zijn, in de toekomst doelbewust gebruikt kunnen worden. Met deze aantekeningen in zijn achterzak zal Jolan van der Wiel nog wel eens terugkeren, vermoedelijk voor onderzoek naar architectonische toepassingen.

Op de vraag aan Ranti Tjan, de huidige directeur van het centrum, of hij kunstenaars kan noemen die hier wel heel bijzondere dromen hebben gerealiseerd, antwoordt hij even diplomatisch als vanuit zijn hart: "Iedere deelnemer werkt hier alsof zijn leven ervan afhangt. Ze zijn ons allen even lief."

ANTOINETTE VAN MEURS & FRANK VAN DER PLOEG

Sundaymorning.ekwc.nl en www.fablabnoordbrabant.nl

Noten

- (1) <http://elasticbrand.net/?p=430>
- (2) <http://elasticbrand.bigcartel.com/>
- (3) http://filipjonker.nl/site/?page_id=476
- (4) <http://www.dutchinvertuals.nl/>
- (5) <http://jolanvanderwiel.com/>

Dante GT Ceramic van Filip Jonker © Filip Jonker.